

## PROFESYONEL FUTBOLCULARIN KAPTAN OLUP-OLMAMALARINA GÖRE PSİKOLOJİK BECERİLERİNİN ARAŞTIRILMASI

Erkut KONTER \*

### ÖZET

Araştırmanın amacı, profesyonel futbolcuların kaptan olup-olmamlarına göre psikolojik becerilerinin (imgeleme, baskı altında doruk performans, bağlılık gösterme, stresle başa çıkma ve karşılaşma kaygısı) araştırılmasıdır. Araştırmanın evreni Türkiye Futbol Federasyonunun 7. bölgesi olan Güney-Anadolu illeridir. Bu bölgedeki 18 profesyonel futbol takımı ve 451 profesyonel futbolcudan toplam 308' ne ulaşılmıştır. Bu çalışmada yukarıda belirtilen 5 psikolojik beceriyi değerlendiren "Futbolda Psikolojik Beceriler Ölçeği-16 (FPBÖ-16)' dan" ve profesyonel futbolcuların kaptan olup-olmamlarıyla ilgili ankete verdikleri cevaplardan yararlanılmıştır. FPBÖ-16'nın güvenilirlik katsayıları, imgelemede .66, baskı altında doruk performansta .73, bağlılık göstermede .62, stresle başa çıkmada .68 ve karşılaşma kaygısında ise .63' tür. Tek yönlü varyans analizi ve Scheffe Testi analizlerine göre, profesyonel futbolcuların imgeleme, baskı altında doruk performans ortaya koyma, stresle başa çıkma ve karşılaşma kaygısı becerileri ile kaptan olup-olmamları arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken ( $P > .05$ ) sadece anlamlı farklılık bağlılık gösterme becerisi ile kaptan olup olmama arasında bulunmuştur ( $F: 3.52$  ve  $P < .03$ ). Analiz sonuçları, kaptanların kaptan olmayanlara göre, orta düzeyde bağlılık gösterme becerisine sahip olduğunu göstermiştir ( $P < .04$ ).

**Anahtar Sözcükler:** Psikolojik Beceriler, Profesyonel Futbol, Kaptanlık, Performans

---

Geliş tarihi: 06.09.2003; Yayına kabul tarihi: 10.02.2004

\* Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği Bölümü, İZMİR

## AN INVESTIGATION OF PSYCHOLOGICAL SKILLS OF PROFESSIONAL SOCCER PLAYERS ACCORDING TO BEING A TEAM CAPTAIN OR NOT

### ABSTRACT

The purpose of this study is to investigate psychological skills (imagery, peaking under pressure, commitment, coping with stress and competitive anxiety) according to being the captain or not. Population of this study consisted of 18 professional soccer teams and 451 professional soccer players of "7 th. South Anatolia Region" categorized by the Soccer Federation of Turkey. All professional soccer teams and total 308 professional soccer players were used in this study. Soccer Psychological Skills Scale-16 (SPSS-16) with a questionnaire was applied to 308 professional soccer players and data gathered about psychological skills and perception of achievement of professional soccer players. Reliability coefficients of the SPSS-16 are .66 for the imagery, .73 for the performing under pressure, .62 for the commitment, .68 for the coping with stress and .63 for the competitive anxiety. The results of the One-Way ANOVA and Scheffe Test showed a only meaningful difference between commitment and being the team captain ( $F: 3.52$  ve  $P < .03$ ). Results of analysis were revealed that captains have medium commitment skill than other team players.

**Key Words:** Psychological Skills, Professional Soccer, Captaincy, Performance

### GİRİŞ

Profesyonel futbolda başarı ve performansla ilişkili önemli kavramlardan birinin de takım kaptanlığı olduğu ileri sürülebilir. Örneğin, profesyonel futbola ilgili bir çok yorum ve eleştirilerde, bu takımın kaptanı yok, takım sahada iyi yönetilmiyor, takımın saha içinde bir lidere gereksinmesi var, takımını kurtaran kaptan, kaptan böyle yaparsa diğerleri ne yapmaz vb. ifadelerle karşılaşırız. Bu nedenle, profesyonel futbolun önemli bir değişkeni olarak kaptanlık, takım başarısı ve performansı ile ilişkilendirilebileceği gibi psikolojik beceriler açısından da irdelenebilir. Örneğin, liderlik, iletişim, motivasyon, kendine güven, stres ve baskıyla başa çıkma, kaygı, imgeleme ve bağlılık gösterme gibi.

Profesyonel futbolda, genellikle takımda daha uzun süre bulunan, daha düzenli ve istikrarlı bir performans ortaya koyan, daha deneyimli olan, yönlendirme ve liderlik özellikleri gösteren futbolcuların kaptanlık rolüne getirildiği söylenebilir. Ancak, bazı araştırmalar takım kaptanlığı konusunun tartışmalı bir durum kazanabileceğini göstermektedir<sup>(5, 10)</sup>. Pargman, antrenörlerin çoğu kez takımlarında bir lider bulunmadığı ile ilgili yakındıklarını ve bununla ilgili olarak da "kıdemli liderlikten" (senior leadership) söz ettiklerini ileri sürmüştür. Pargman, "oyuncu liderliği" (player leadership) kavramının ise, standart hale getirilmiş bir kavram olmadığını, bununla ilgili antrenörlerin farklı tanımlamalarda bulduklarını bildirmiştir<sup>(6)</sup>. Stier, takım kaptanlığı konusunun hassas bir konu olduğunu, bunun problemlili ve tartışmalı bir konu olabileceğini belirtmiştir<sup>(10)</sup>. Konter, takım kaptanı olup-olmama ile karşılaşma öncesi yaşanan durumluk kaygı arasında anlamlı bir ilişki olmadığını bulmuştur<sup>(2)</sup>.

Pragman, oyuncu liderliğinde takımın görevlerini başarmaya odaklanma ile sosyal bütünleşmesine odaklanmanın meydana getirebileceği bir "rol farklılaşmasından" söz etmiştir. Pargman aynı zamanda, göreve odaklanma ile takımın sosyal bütünleşmesine odaklanmanın her ikisinin de önemli olabileceğini ve bu durumda da bir "rol bütünleşmesi" kavramının ortaya çıkabileceğini vurgulamıştır<sup>(6)</sup>. Örneğin Rees, basketbolda yaptığı araştırmada "rol bütünleşmesi" kavramına destek vermiştir. Rees, lider olmada kararlı olan oyuncuların, her iki liderlik çeşidinde de yüksek puanlar elde ettiklerini bulmuştur<sup>(6)</sup>. Rees ve Segal, daha sonra üniversite futbol takımıyla yaptıkları araştırmada da "rol bütünleşmesine" destek veren sonuçlar elde etmişlerdir. Bazı oyuncularda sadece bir liderlik çeşidine rastlanırken diğer bazılarında ise her iki liderlik çeşidi de bulunmaktadır. Takımlarda bu liderlik çeşitlerine sahip olanlar, olmayanlara göre, daha yüksek kişiler arası çekicilik puanları elde etmişlerdir<sup>(7)</sup>.

Yukelson, Weinberg, Richardson ve Jackson, liderlik statüsünü tahmin etmede yetenek ve deneyimin yanı sıra içsel kontrolün de iyi bir gösterge olduğunu belirtmişlerdir. Çevreleri üzerinde daha çok kontrol hisseden oyuncular, liderlik ölçeğinde daha yüksek puanlar elde etmişlerdir<sup>(16)</sup>. Glenn, Horn, Dewar ve Vealey, ustalık-beceriklilik (competence) algıları ve global kendine saygıları (genel olarak kendine güvenme) yüksek, dışsal kontrolleri düşük ve psikolojik androjenlikte (erillik veya dişillik özelliklerinde yüksek olan) yüksek olan oyuncular, arkadaşları tarafından liderlik özelliklerinde daha yüksek olarak değerlendirilmiştir<sup>(6)</sup>. Bu araştırmalar, oyuncu liderliği ile ilgili kişilik özellikleri üzerinde durmuştur. Antrenör açısından ise, spor ustalığı-becerisi (competence/ability) liderlik özellikleriyle ilişkili bulunmuştur.

Pargman, başarı motivasyonunda yüksek olan oyuncuların, antrenörleri tarafından daha olası olarak liderlik pozisyonuna atandıklarını belirtmiştir<sup>(6)</sup>. Çünkü antrenörler, tipik bir şekilde başarı motivasyonuna sahip olmayı, başarı için çok önemli görmektedir.

Pargman, antrenörlerin sporcularına başarılı olmaları için liderlik eğitim-öğretimi sağladıklarını ifade etmelerine karşın, sporcuların yarısından çoğunun bu görüşte olmadığını bildirmiştir<sup>(6)</sup>. Bu araştırma sonucu, antrenörler ve sporcular arasında görüş ve algılama farklılıklarının olabileceğine işaret etmektedir. Bu durum sporcuların psikolojik hazırlığı ve psikolojik becerileri açısından önem taşıyabilir.

Antrenörler genellikle fiziksel yetenek ve becerilere sahip olan oyunculardan liderliği beklemekte veya bu kişileri seçmekte, oyuncular ise, arkadaşlarıyla ilgili liderliği farklı ölçütlerle belirlemektedir. Sonuç olarak antrenörler, takımda bulunan diğer oyuncular tarafından kabul görmeyen oyunculardan liderlik bekleyebilmekte veya bu kişiyi kaptan atayabilmektedir. Bu durum takımdaki kaptanların gerçek bir lider olup-olmadıkları sorusunu ortaya çıkartmaktadır.

Pargman, bu soruya antrenörlerin % 90'ını ve oyuncuların % 43'ünün evet yanıtını verdiğini aktarmaktadır<sup>(6)</sup>. Kaptanlar genellikle popülerlik ve yaşça büyük olma temel alınarak seçilmekte, diğer oyuncular ve takımları için sorumluluklar üstlenmektedir.

Araştırmamızda yer verilen kavramlar aşağıda tanımlandığı sınırlılıklar içerisinde kullanılmaktadır: Psikolojik Beceri; kişinin duygusal, zihinsel ve davranışsal süreçlerinde yeterliliğini gösteren niteliksel bir durumdur<sup>(14)</sup>. İmgeleme (imagery); "dışsal uyaran yokluğunda, hafızada saklanan ve içsel olarak hatırlanan, duygusal deneyimler sürecidir"<sup>(14)</sup>. Baskı Altında Performans Ortaya Koyma (peaking under pressure); "sporunun, baskılı durumları tehdit edici değil, mücadele verici olarak algılayıp değerlendirmesi ve baskı altında iyi performans ortaya koymasidir"<sup>(9)</sup>. Bağlılık Gösterme (commitment); "spor katılımına devam etmek için, arzu, istek ve kararlılığı temsil eden bir psikolojik yapıdır"<sup>(8)</sup>. Stres (stress) "durumsal istemlerin tehdit edici olarak algılanması sonucunda, otomatik sinir sisteminin uyarılmasıyla ilişkili rahatsız edici duygusal bir tepkidir"<sup>(11)</sup>. Karşılaşma Kaygısı, "sporunun o andaki performansla ilgili yaşadığı kaygı deneyimi içinde, o andaki kaygının bir formudur"<sup>(15)</sup> ve Performans (performance) ise, kişisel ve durumsal faktörlerden etkilenen, motor alandaki gözlenebilir ve geçici olan davranışlar olarak tanımlanabilir<sup>(1)</sup>.

Çoğu kez teknik direktör, antrenör ve kulüp yöneticilerinin, kaptan seçiminde nelere dikkat edeceği, kaptanlık tercihi ile ilgili nelerin değerlendirileceği ve kaptanın sorumluluklarının neler olacağı ile ilgili kararlar almaları gerekmektedir. Bu nedenle, kaptanlıkta rol oynayan psikolojik becerilerin açığa çıkarılması, bu gibi sorunlara ışık tutabilir.

Profesyonel futbolcuların kaptan olup-olmama durumlarına göre psikolojik beceri farklılıklarının ortaya çıkarılması, takım performansı ve başarısı için çok önemli olabilir. İyi liderlik ve kaptanlık becerisi, profesyonel futbolcuların psikolojik becerilerini daha iyi ortaya koymalarına ve kendilerini gerçekleştirmelerine yardımcı olabilir.

Bu araştırmada, Türkiye Futbol Federasyonunun 7. bölge sınırları içinde bulunan birinci, ikinci ve üçüncü lig futbol takımlarının ve bu takımlarda oynayan futbolcuların profesyonelliği temsil ettiği, bir bağımlı değişken olarak kaptanlığın bir anlamda performansı gösterdiği, uygulanan ölçek ve anketin profesyonel futbolcular tarafından içtenlikle doldurulduğu sayıltılarından hareket edilmektedir.

Ayrıca bu araştırma, Türkiye Futbol Federasyonunun belirlemiş olduğu 7. bölge sınırları içerisinde yer alan profesyonel futbolcu ve futbol takımları, 1999-2000 futbol sezonu, 16 yaş ve üzerinde olan erkek futbolcularla sınırlıdır.

Özellikle Türkçe kaynaklarda bir liderlik özelliği olarak kaptanlık ve profesyonel futbolda psikolojik becerileri üzerine yapılan araştırmalar oldukça sınırlıdır. Var olan bu boşluğun doldurulması için bir çok araştırmaya gereksinme duyulmaktadır. Bu nedenle bu araştırmanın amacı; profesyonel futbolcuların kaptan olup-olmalarına göre psikolojik becerilerinin (imgeleme, baskı altında doruk performans ortaya koyma, bağlılık gösterme, stresle başa çıkma ve karşılaşma kaygısı), anlamlı farklılık gösterip-göstermediğinin incelenmesidir.

## **YÖNTEM**

### **Araştırmanın Modeli**

Araştırma, seçilmiş psikolojik beceriler ile (imgeleme, baskı altında doruk performans ortaya koyma, bağlılık gösterme, stresle başa çıkma ve karşılaşma kaygısı) profesyonel futbolcuların kaptan olup-olmama durumlarının analizinden oluşmaktadır.

Araştırmanın modeliyle, profesyonel futbolcuların kaptan olup-olmama durumları açısından, psikolojik becerilerinin farklılaşp-farklılaşmadığı ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Bu amaç doğrultusunda, araştırma ele alınan değişkenler açısından, gruplar arasında anlamlı farklılıkların olup-olmadığını belirlemeye yönelik, karşılaştırmalı betimsel nitelikte (durum saptamaya yönelik) korelasyonel bir çalışmadır. Araştırma aynı zamanda, ilişkililiklerin analizi kapsamında, açıklayıcı (exploratif) bir özellik de taşımaktadır.

Böylece profesyonel futbolcuların imgeleme, baskı altında doruk performans ortaya koyma, bağlılık gösterme, stresle başa çıkma ve karşılaşma kaygısı psikolojik becerileri ile kaptan olup-olmama durumları karşılaştırılmaktadır. Profesyonel futbolcuların psikolojik becerilerinin analizi, "Sporda Psikolojik Beceriler Ölçeği-16" (Konter, 2002), kaptan olup-olmama durumuna ise, ankete verdikleri cevaplarla belirlenmektedir<sup>(9)</sup>. Kullanılan ölçek futbola özgü psikolojik becerileri değerlendirdiğinden "Futbolda Psikolojik Beceriler Ölçeği" (FPBÖ) olarak da nitelendirilebilir. Kaptan olup olmama bağımlı bir değişken ve psikolojik beceriler de bağımsız değişkenler olarak analiz edilmektedir. Araştırmanın hipotezi ise şu şekildedir;

- Kaptan olanlar, olmayanlara göre, daha yüksek psikolojik beceri göstermektedir.

### **Evren ve Örneklem**

Bu çalışmaya yaşları 16-37 arasında değişen ( $X = 23.08$ ,  $S = 3.67$ ) 313 erkek profesyonel futbolcu katılmıştır. Araştırmanın evreni, Türkiye Futbol Federasyonunun 7. bölge olarak belirlemiş olduğu Güney-Anadolu illeri sınırları içinde bulunan 18 profesyonel futbol takımı ve bu takımlarda oynayan 451 profesyonel futbolcudan meydana gelmektedir<sup>(11, 12, 13)</sup>.

Evrenimizde yer alan 17 profesyonel futbol takımına ulaşılarak 313 profesyonel futbolcunun verileri analiz edilmiştir. Böylelikle bu çalışmada, bir takım hariç evrende yer alan bütün profesyonel futbol takımlarına ulaşılmıştır. On yedi profesyonel futbol takımında oynayan 313 profesyonel futbolcuya "Futbolda Psikolojik Beceriler Ölçeği" ile birlikte "anket soruları" da uygulanmıştır. Araştırmamızda yer alan futbolcular, 1. 2. ve 3. ligde oynayan profesyonel futbolculardan meydana gelmiştir, bu profesyonel futbolcuların oynadıkları takımların liglere göre dağılımları ve sayıları tablo 1'de verilmektedir.

**Tablo 1: Evrende Yer Alan Profesyonel Futbolcuların Sayıları, Oynadıkları Takımlar ve Futbol Ligleri**

Profesyonel Takımlar	N	Bulunduğu Lig
1) İskenderun D.Ç. Spor	1	3
2) Hatay Spor	10	2
3) Ceyhan Belediye Spor	18	3
4) Silifke Spor	17	3
5) İskenderun Spor	16	3
6) Kilis Belediye Spor	21	3
7) Maraş Spor	19	3
8) Tarsus İdman Yurdu	19	3
9) Kozan Spor	18	3
10) Adana Demir Spor	22	2
11) Sanko	40	2
12) İslahiye Belediye Spor	18	3
13) Mersin İdman Yurdu	18	2
14) Karaman Spor	16	3
15) GASKİ	20	3
16) Yeni Anamur Spor	17	3
17) Gaziantep Spor	13	1
<b>TOPLAM</b>	<b>313</b>	<b>17</b>

Evrenimiz içinde yer alan profesyonel futbol takımlarının isimleri ve futbolcu sayıları Türkiye Futbol Federasyonunun Güney-Anadolu illeri bölge temsilciliğinden ve yukarıda belirtilen yazılı kaynaklardan elde edilmiştir.

Bazı profesyonel futbolcuların "Futbolda Psikolojik Beceriler Ölçeği-16'nın (FPBÖ-16) geliştirilme sürecinde kullanılması, ölçek ve anket uygulandığı gün antrenmanda bulunmamları, sakatlıklar, yanlış ve eksik doldurmalar nedeniyle, evrenimiz içersinde bulunan 18 profesyonel futbol takımından 17' sine ve 451 profesyonel futbolcudan da 313' üne ulaşarak veriler analiz edilmiştir.

#### **Veri Toplama Araçları**

Bu araştırmada, veri toplama aracı olarak "FPBÖ-16" ve anket sorularından yararlanılmıştır. Anket, sporcuların kişisel, sosyal ve sportif değişkenlerinden oluşan 36 maddeden meydana gelmiştir. Bu soru maddeleri içinde değişkenlerden birini de "kaptan olup-olmama" oluşturmuştur. "FPBÖ-16" ise, imgeleme, baskı altında doruk performans ortaya koyma, bağlılık gösterme, stresle başa çıkma ve karşılaşma kaygısını değerlendiren 5 faktör ve 16 maddeden meydana gelmektedir. FPBÖ-16'nın güvenilirlik katsayıları, imgelemede .66, baskı altında doruk performansta .73, bağlılık göstermede .62, stresle başa çıkmada .68 ve karşılaşma kaygısında ise .63' tür.

FPBÖ-16'nın imgeleme alt ölçeği 4 ve diğer ölçekler ise, 3'er maddeden meydana gelmektedir (baskı altında doruk performans ortaya koyma, bağlılık gösterme, stresle başa çıkma ve karşılaşma kaygısı). FPBÖ-16, beşli derecelendirme tipine göre cevaplanmaktadır. Maddelerin karşısında her zaman (5), sık sık (4), ara sıra (3), nadiren (2) ve hiçbir zaman (1) seçenekleri bulunmaktadır (bulgulardaki tablo 1'den de görülebileceği gibi bu araştırmada n sayısının 5 seçeneğe olan dağılım problemi nedeniyle, her zaman ve sık sık seçenekleriyle hiçbir zamanla nadiren seçenekleri birleştirilmiştir. Böylelikle iyi, orta ve zayıf psikolojik beceri olmak üzere 3 seçenek oluşturulmuştur). Profesyonel futbolculardan, futbolda yaşadıkları psikolojik durumlara uygun olarak, kendi durumlarını en iyi açıklayan seçeneklerden birisini işaretlemeleri istenmiştir. Profesyonel futbolculara uygulanan anketin "kaptan olup-olmama" seçeneğinde ise, evet ve hayır olmak üzere iki seçenek verilmiştir.

#### **Verilerin Toplanması**

Güney Anadolu İllerinde bulunan takımların teknik direktör, antrenör, takım yöneticisi ve takım kaptanlarıyla ilişkiye geçilerek 313 profesyonel futbolcunun anket ve ölçeği cevaplamaları sağlanmıştır. Futbolcuların kamp yaptıkları otel, dinlenme tesisleri ve antrenman sahalarına gidilerek veriler toplanmıştır. Futbolcularla toplantı saatleri belirlenmiş, anket ve ölçeğin uygulanması için en uygun olan zamanlardan yararlanılmıştır. Futbolculara anket, ölçek ve kalem sağlanarak başlarında beklenmiştir. Futbolcuların anlamadıkları yerlerde soru sormalarına izin verilmiştir. Teknik direktör, antrenör ve kulüp yöneticilerinin yardımlarıyla sporcuların içten yanıt vermeleri teşvik edilmiştir. Çalışmanın bilimsel bir çalışma olduğu, sonuçlarının kendi özel futbol yaşantılarını herhangi bir şekilde etkilemeyeceği, cevaplanan anket ve ölçeğin üzerine isim yazılmaması gerektiği, elde edilen sonuçların gizli tutularak onların izni olmadan kimseye verilmeyeceği, doğru sonuçların alınması açısından içten ve samimi yanıt vermenin önemi kendilerine açıklanmıştır. Ayrıca, anket ve ölçeğin uygulanmasında Çukurova Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Futbol Uzmanlık Bölümü öğrencilerinden yardım alınmıştır.

#### **Verilerin Analizi**

Profesyonel futbolcuların "FBPÖ-16", ve "anket sorularına" verdikleri yanıtlardan elde edilen verilerin "tek yönlü varyans" ve "Sheffe Testi" analizleri yapılarak anlamlı ve anlamsız olan farklılıklar belirlenmiştir.

#### **BULGULAR**

Profesyonel futbolcuların kaptan olup-olmama, psikolojik becerilerine (imgeleme, baskı altında doruk performans ortaya koyma, bağlılık gösterme, stresle başa çıkma ve karşılaşma kaygısı) bağlı olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?

**Tablo 2: Profesyonel Futbolcuların Psikolojik Becerilerine Göre Kaptan Olup-Olmamalarına İlişkin Ortalama ve Standart Sapmaları İle Tek Yönlü Varyans Analizi ve Scheffe Testi Sonuçları**

PSİKOLOJİK BECERİ	KAPTANLIK					
	N	$\bar{X}$	S	F	P	Alt Gruplar Arasında Anlamlı Farklılık
<b>İ.M</b>						
1. Zayıf	18	1.94	.24	.51	.60	<b>YOK</b>
2.Orta	48	1.90	.31			
3. İyi	247	1.94	.25			
TOPLAM	313	1.93	.26			
<b>B.D</b>						
1. Zayıf	73	1.90	.30	.52	.60	<b>YOK</b>
2.Orta	89	1.94	.23			
3. İyi	151	1.93	.25			
TOPLAM	313	1.93	.26			
<b>B.G</b>						
1. Zayıf	7	2.00	.00	3.52	.03	<b>VAR</b> 2. İLE 3. GRUP ARASINDA .04
2.Orta	34	1.82	.39			
3. İyi	272	1.94	.24			
TOPLAM	313	1.93	.26			
<b>S.B</b>						
1. Zayıf	14	2.00	.00	.61	.55	<b>YOK</b>
2.Orta	42	1.91	.28			
3. İyi	252	1.93	.26			
TOPLAM	313	1.93	.26			
<b>K.K</b>						
1. Zayıf	25	1.96	.20	1.10	.34	<b>YOK</b>
2.Orta	42	1.98	.15			
3. İyi	246	1.92	.27			
TOPLAM	313	1.93	.26			

Tablo 2' den de görülebileceği gibi profesyonel futbolcuların imgeleme, baskı altında doruk performans ortaya koyma, stresle başa çıkma ve karşılaşma kaygısı becerileri ile kaptan olup-olmamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken ( $P > .05$ ) anlamlı farklılık sadece bağlılık gösterme becerisi ile kaptan olup olmama arasında bulunmuştur (F: 3.52 ve  $P < .03$ ). Scheffe Testi kaptanların, kaptan olmayanlara göre, orta düzeyde bağlılık gösterme becerisine sahip olduğunu göstermiştir ( $P < .04$ ).

## **TARTIŞMA**

Elde edilen sonuçlara göre, kaptan olanların, olmayanlara göre, daha yüksek psikolojik beceri gösterecekleri hipotezini desteklememektedir. Bu sonucu destekleyici bazı çalışmalar vardır (ör: 2 ve 5).

Konter, profesyonel futbolcuların kaptan olup-olmalarına göre, karşılaşma öncesi durumluk kaygı puanlarının anlamlı farklılık göstermediğini bulmuştur<sup>(2)</sup>. Pargman, başarı motivasyonunda yüksek olan oyuncuların, antrenörler tarafından daha olası olarak liderlik pozisyonuna atanabileceğini belirtmiştir<sup>(5)</sup>. Çünkü antrenörler, tipik olarak başarı motivasyonunu, başarı için çok önemli görebilir. Bu anlamda, başarı motivasyonu ve yarışmacılık, oyuncu liderliği ile ilişkili olarak önemli olabilir. Ancak, başarı motivasyonunun bağlılık gösterme becerisi ile bağı kurulduğunda, bu araştırmadan elde edilen sonuca göre, bağlılık göstermede kaptan olanların olmayanlardan daha iyi beceri gösterdikleri hipotezi desteklenmektedir.

Kaptan olup-olmama arasında imgeleme, baskı altında doruk performans ortaya koyma, stresle başa çıkma ve karşılaşma kaygısı becerilerinde elde edilen anlamsız sonuçlar, farklı bazı nedenlerle açıklanabilir. Örneğin, içsel kontrol<sup>(16)</sup> rol bütünleşmesi-dokunaklı ve araçlı liderlik. <sup>(6, 7)</sup>, kıdemlilik, fiziksel güç, popülerlik, kendini, etrafı kontrol etme ve ihtiyaçlarını algılama<sup>(6)</sup>. Glenn, Horn, Dewar ve Vealey, bütün bu nedenlere ek olarak beceriklilik-ustalık, düşük içsel kontrol, kendine saygı ve androjen kişilik üzerinde de durmuştur<sup>(Aktaran, 5)</sup>.

Stier, takım kaptanlığı konusunun bazen tartışmalı bir durum kazanabileceğini, teknik direktör, antrenör ve kulüp yöneticisinin kaptanların seçiminde nelere dikkat edeceği, kaptanlık tercihi ile ilgili nelerin değerlendirileceği ve kaptanın sorumluluklarının neler olacağı ile ilgili kararlar almaları gerektiğini belirtmiştir<sup>(10)</sup>. Bu sonuç, liderlik özelliklerini gerektiren kaptanlık seçiminde, psikolojik becerilerin önemli olabileceğini göstermektedir. Ancak takımda kaptan durumunda bulunanların, her zaman takımın lideri olduklarını da söyleyemeyiz. Takım kaptanı ve takımın lideri farklı oyuncular da olabilir. Hatta takımlarda bir resmi anlamda liderlikten ve bir de gizli liderlik gibi kavramlardan da söz edilebilir. Bu nedenle, daha sağlıklı sonuçların elde edilmesi için, kaptan olanları olmayanlardan ayıran psikolojik becerilerle ilgili daha fazla araştırmaya gereksinim vardır.

Kaptan olup-olmama ile imgeleme, baskı altında doruk performans ortaya koyma, stresle başa çıkma ve karşılaşma kaygısı gibi becerilerde anlamlı farklılıkların çıkmamasının diğer bir nedeni de, kaptanların daha çok teknik direktörler tarafından seçilmesi ve teknik direktörlerin kaptanlık seçimi ile oyuncuların kaptanlık seçimleri arasında görüşlerin bütünüyle uyumlu düşmemesinden kaynaklanabilir<sup>(5)</sup>.

Kaptanlar, kaptan olmayanlara göre orta düzeyde bağlılık gösterme becerisi göstermektedir. Bu nedenle, takımdaki diğer oyuncuların da bağlılık gösterme becerilerini geliştirmeleri, takım performansını kolaylaştırabilir.

Teknik direktör ve antrenörler takımlarındaki kaptanlık seçimi ile ilgili dikkatli olmalı, kendi seçimleri ile oyuncuların seçimleri arasında bir uyumu yakalamalı ve psikolojik becerileri de dikkate almalıdır.

Bundan sonraki araştırmacılar psikolojik becerilerle ilişkili olarak kaptan olup-olmamayı araştırırken, kaptanlık sürelerini de dikkate alabilir.

Bundan sonraki araştırmacılar ayrıca, bu çalışmada yer verilen psikolojik becerilerin dışında, başka psikolojik becerilere örneğin, motivasyon, kendine güven, içsel kontrol gibi dikkate alabilir. Hatta araştırmacılar, liderlik ve iletişim gibi, sosyal psikolojik değişkenlere de yer verebilir.

#### **KAYNAKLAR**

1. Anshel, M. H., Freedson, P. Hamill, J. Haywood, K. Horvat, M. Plowman, A. S. (1991). Dictionary of The Sport and Exercise Sciences. Illinois: Human Kinetics Books, 97, 110-111, 128, 134, 146-147.
2. Konter. E. (1996). Profesyonel Futbolcuların Durumluk Kaygı Puanları İle Maçı Deplasmanda veya İçerde Oynamalarının Antrenörleri ve Teknik Direktörleri İle İlişkilerinde Anlamlı Farklılık Yaratıp Yaratmadığının İncelenmesi. 1. Türkiye Futbol ve Bilim Kongresi, (1996), 30 Mayıs-1 Haziran, Program ve Bildiri Özetleri Kitapçığı, İzmir.
3. Konter, E. (2002). Profesyonel Futbolda Bazı Deđiřkenlere Göre Psikolojik Becerilerin Araştırılması. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
4. Murphy, S. M. (1994). Imagery Interventions in Sport. *Medicine and Science in Sports and Exercise*, 26, 486-494.
5. Pargman, D. (1998), *Understanding Sport Behavior*. New Jersey: Prentice Hall, 48, 279, 287, 293-94, 296-97.
6. Rees, C. R. (1983). Instrumental and Expressive Leadership in Team Sports: A Test of Leadership Role Differentiation Theory. *Journal of Sport Behavior*, 6, 17-27.
7. Rees, C. R. Segal, M. W. (1984). Role Differentiation in Groups: The Relationship Between Instrumental and Expressive Leadership. *Small Group Behavior*, 15, 109-123.
8. Scanlan, T. K. Carpenter, P. J. Schmidt, G. W. Simons, J. P. Keeler, B. (1993). The Sport Commitment Model: Measurement Development for the Youth-Sport Domain. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 15, 16-38.
9. Smith., E. R., Christensen, S. D. (1995). Psychological Skills as Predictors of Performance and Survival in Professional Baseball. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 17, 399-415.
10. Stier, F. W. (1995). *Successful Coaching, Strategies and Tactics*, Boston: American Press, 235.
11. Türkiye Futbol Federasyonu, (1999). 1998-1999 Sezonu Türkiye Profesyonel Birinci Lig-İkinci Devre-İkinci Lig Yükselme, Klasman Müsabakaları Statü ve Fikstürü. İstanbul: Türkiye Futbol Federasyonu Yayınları, 16 ve 20.
12. Türkiye Futbol Federasyonu (1999). Amatör Futbol Almanakı 1998-1999. İstanbul: Türkiye Futbol Federasyonu Yayınları, 13, 31, 59.
13. Türkiye Futbol Federasyonuna Bağlı, Güney-Anadolu İl Sınırları İçersindeki Profesyonel ve Amatör Futbol Takımları ve Futbolcu Sayıları (Türkiye Futbol Federasyonu Adana Bölgesi Temsilciliđi Başkanı İlyas Ayanla Yapılan Telefon Görüşmesi, 30 Aralık 1998, 12 Ağustos, 1999, 15 Eylül 1999).
14. Vealy, S. R. (1988). Future Directions in Psychological Skills Training. *The Sport Psychologist*, 2, 318-336.
15. Wann, D. L. (1997). *Sport Psychology*. New Jersey: Prentice Hall, 155.
16. Yukelson, D. Weinberg, R. Richardson, P. Jackson, A. (1983). Interpersonal Attraction and Leadership Within Collegiate Sport Teams. *Journal of Sport Behavior*, 6, 28-36.